

DEN ØKONOMISKE OG MONETÆRE UNIONS HISTORIE

Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU) er resultatet af en gradvis økonomisk integration i EU. Det er en udvidelse af EU's indre marked med fælles produktreguleringer og fri bevægelighed for varer, kapital, arbejdskraft og tjenesteydelser. Der er blevet indført en fælles valuta, euroen, i euroområdet, som på nuværende tidspunkt består af 19 EU-medlemsstater. Alle 28 EU-medlemsstater — med undtagelse af Det Forenede Kongerige og Danmark — skal indføre euroen efter mindst to års deltagelse i ERM II og opfyldelse af konvergenskriterierne. En fælles monetær politik fastlægges af Den Europæiske Centralbank (ECB) og suppleres af harmoniserede finanspolitikker og koordinerede økonomiske politikker. I Den Økonomiske og Monetære Union er der ikke én enkelt institution, der er ansvarlig for den økonomiske politik. I stedet deles ansvaret mellem medlemsstaterne og flere EU-institutioner.

RETSGRUNDLAG

- Beslutninger taget på de europæiske topmøder i Haag (1969), Paris (1972), Bruxelles (1978), Hannover (1988), Madrid og Strasbourg (begge i 1989) og Maastricht (1991-1992)
- Artikel 119-144, artikel 219 og artikel 282-284 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF)
- Protokoller knyttet som bilag til TEUF vedrørende overgangen til tredje fase af Den Økonomiske og Monetære Union, procedurerne i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud og makroøkonomiske ubalancer, konvergenskriterierne, fravalgsordningerne for Det Forenede Kongerige og Danmark, Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank samt Eurogruppen.

MÅL

ØMU'en er resultatet af en gradvis økonomisk integration og er derfor ikke et mål i sig selv. Forvaltningen af ØMU'en er bygget op således, at den understøtter en bæredygtig økonomisk vækst og et højt beskæftigelsesniveau ved hjælp af hensigtsmæssig beslutningstagning på det økonomiske og monetære område. Dette indebærer tre væsentlige økonomiske aktiviteter: (i) monetær politik med henblik på prisstabilitet, (ii) koordinering af de økonomiske politikker i medlemsstaterne og (iii) sikring af, at det indre marked fungerer gnidningsløst.

RESULTATER

Euroen er nu en del af dagligdagen i 19 af Den Europæiske Unions medlemsstater. Andre medlemsstater vil også efterhånden indføre euroen. Den fælles valuta har ubestridelige fordele: Den mindsker omkostningerne ved finansielle transaktioner, gør det nemmere at rejse, styrker EU's rolle i international sammenhæng osv.

ØMU'ENS HISTORIE

På topmødet i Haag i 1969 fastsatte stats- og regeringscheferne et nyt mål for europæisk integration: Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU). En gruppe ledet af Luxembourgs daværende premierminister, Pierre Werner, udarbejdede en rapport, hvor man forestillede sig, at man kunne opnå en fuld økonomisk og monetær union i løbet af ti år efter en plan med flere faser. Det endelige mål var at opnå en fuldkommen liberalisering af kapitalbevægelser, fuld konvertibilitet af medlemsstaternes valutaer samt uigenkaldeligt faste valutakurser. Bretton Woods-systemets kollaps og USA's regerings beslutning om at gå over til en flydende dollarkurs i midten af 1971 skabte en bølge af ustabilitet for de udenlandske valutaer, hvilket rejste tvivl om pariteterne mellem de europæiske valutaer. ØMU-projektet blev brat standset.

I 1972, i forbindelse med topmødet i Paris, forsøgte det Europæiske Fællesskab at sætte fornyet skub i den monetære integration ved at skabe »slangen i tunnellen«: en mekanisme til at styre de flydende nationale valutaer (»slangen«) inden for snævre udsvingsmargener i forhold til dollaren (»tunnelen«). Oliekrisen, den svage dollar og forskelle i de økonomiske politikker afsporede projektet, og »slangen« mistede de fleste af sine medlemmer på mindre end to år og var til sidst reduceret til en D-mark-zone bestående af Tyskland, Benelux-landene og Danmark.

Oprettelsen af Det Europæiske Monetære System (EMS). I 1978 forsøgte man igen at skabe et område med økonomisk stabilitet i forbindelse med topmødet i Bruxelles og oprettelsen af Det Europæiske Monetære System (EMS), baseret på faste, men regulerbare valutakurser. Alle medlemsstaters valutaer, med undtagelse af Det Forenede Kongeriges, deltog i valutakursmekanismen, ERM I. Valutakurserne var baseret på centalkurser i forhold til den europæiske valutaenhed, ECU'en (i begyndelsen kaldet »den europæiske regningsenhed«), som var det vejede gennemsnit af de deltagende valutaer. Man udregnede en tabel af bilaterale kurser på baggrund af disse centalkurser målt i ECU, og valutakursudsving skulle holdes inden for en margen på +/- 2,25 % af de bilaterale kurser (med undtagelse af den italienske lire, som fik en margen på 6 %). I en periode på ti år bidrog EMS i betydelig grad til at mindske valutakursudsving: Systemets fleksibilitet kombineret med den politiske vilje til at skabe økonomisk konvergens gjorde, at man opnåede holdbar kursstabilitet.

Med vedtagelsen af programmet for [det indre marked](#) i 1985 blev det stadig mere tydeligt, at det indre markeds potentiale ikke kunne udnyttes fuldt ud, så længe der stadig var relativt høje omkostninger forbundet med valutaomregninger, og valutakursudsving, uanset hvor små de var, gav anledning til usikkerhed. Derudover tog mange økonomer afstand fra det, de kaldte »den umulige trekant«, fordi de anså

kapitalens frie bevægelighed, valutakursstabilitet og uafhængige monetære politikker for at være uforenelige på længere sigt.

I 1988 nedsatte Det Europæiske Råd i Hannover et udvalg under ledelse af Jacques Delors, der på det tidspunkt også var EU-Kommissionens formand, til at se nærmere på Den Økonomiske og Monetære Union. Udvalget forelagde i 1989 sin rapport (Delors-rapporten), som indeholdt konkrete forslag om oprettelsen af ØMU'en i tre faser. Udvalget understregede særligt behovet for bedre koordination af de økonomiske politikker, regler for de nationale budgetunderskud og en ny og helt uafhængig institution, som skulle være ansvarlig for Unionens monetære politik: [Den Europæiske Centralbank](#) (ECB). På baggrund af Delors-rapporten besluttede Det Europæiske Råd i Madrid i 1989 at iværksætte ØMU'ens første fase, dvs. fuld liberalisering af [kapitalbevægelser](#), den 1. juli 1990.

I december 1989 indkaldte Det Europæiske Råd i Strasbourg en regeringskonference, der skulle finde frem til, hvilke traktatændringer der var nødvendige for at gennemføre ØMU'en. Regeringskonferencens arbejde førte til [traktaten om Den Europæiske Union](#), som formelt blev vedtaget af stats- og regeringscheferne på Det Europæiske Råd i Maastricht i december 1991 og undertegnet den 7. februar 1992.

Traktaten fastsætter, at ØMU'en skal oprettes i tre faser:

- Første fase (fra den 1. juli 1990 til den 31. december 1993): fri bevægelighed for kapital mellem medlemsstaterne.
- Anden fase (fra den 1. januar 1994 til den 31. december 1998): konvergens mellem medlemsstaternes økonomiske politikker og styrket samarbejdet mellem medlemsstaternes centralbanker. Koordineringen af de monetære politikker blev institutionaliseret med oprettelsen af Det Europæiske Monetære Institut (EMI), hvis opgave det var at fremme samarbejdet mellem de nationale centralbanker og sørge for de nødvendige forberedelser til indførelsen af den fælles valuta. De nationale centralbanker skulle blive uafhængige i løbet af denne fase.
- Tredje fase (i gang siden den 1. januar 1999): gradvis indførelse af euroen som fælles valuta i medlemsstaterne og gennemførelse af en fælles monetær politik under ledelse af ECB. Overgangen til tredje fase var afhængig af en høj grad af varig konvergens målt i forhold til forskellige [kriterier](#), der er fastlagt i traktaterne. [Budgetreglerne](#) skulle være bindende, og en medlemsstat, der ikke levede op til dem, risikerede at blive [mødt med sanktioner](#). Der blev indført en fælles monetær politik, og varetagelsen af denne blev betroet Det Europæiske System af Centralbanker (ESCB), der består af de nationale centralbanker og ECB.

ØMU'ens to første faser er gennemført. [Tredje](#) fase er stadig i gang. I princippet skal alle EU's medlemsstater deltage i denne sidste fase og derfor indføre euroen (artikel [119](#) i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde). Nogle medlemsstater lever dog endnu ikke op til konvergenskriterierne. For disse medlemsstater gælder der derfor en undtagelsesbestemmelse, indtil de kan deltage i ØMU'ens tredje fase. Derudover har Det Forenede Kongerige og Danmark meddelt, at de ikke ønsker at deltage i ØMU'ens tredje fase og dermed ikke at indføre euroen. For disse to medlemsstater gælder der derfor en undtagelse med hensyn til ØMU-samarbejdet. I protokollerne vedrørende

disse to lande, der er knyttet som bilag til EU's stiftende traktater, er der redegjort i detaljer for deres respektive undtagelsesordninger. Det Forenede Kongerige og Danmark forbeholder sig dog ret til at ophæve deres undtagelse og indgive ansøgning om at deltage i ØMU'ens tredje fase. For øjeblikket er det 19 af de 28 medlemsstater, der deltager i ØMU'ens tredje fase, og som dermed har euroen som fælles valuta.

I kølvandet på den europæiske statsgældskrise har EU's ledere forpligtet sig til at styrke ØMU'en, bl.a. ved at forbedre styringsrammen for den. Med afsæt i et lignende initiativ fra 2015 forelagde formændene for Europa-Kommissionen, Det Europæiske Råd, Eurogruppen, Den Europæiske Centralbank og Europa-Parlamentet en rapport om fuldførelse af Europas Økonomiske og Monetære Union («de fem formænds rapport»). Den skitserede en reformplan, der sigter mod at opnå en reel økonomisk, finansiel, finanspolitisk og politisk Union i tre faser (senest i 2025).

EUROPA-PARLAMENTETS ROLLE

Siden Lissabontraktatens ikrafttrædelse har Europa-Parlamentet deltaget som ligeværdig medlovgiver i den almindelige lovgivningsprocedure i vedtagelsen af nærmere bestemmelser for den multilaterale overvågning (artikel 121, stk. 6, i TEUF). Dette omfatter bl.a. den forebyggende del af stabilitets- og vækstpagten samt mere omhyggelig makroøkonomisk overvågning med henblik på at undgå skadelige ubalancer efter den finansielle krise. Den såkaldte sixpack styrkede Europa-Parlamentets rolle i den økonomiske styring af EU, især gennem indførelsen af det europæiske semester og etableringen af en økonomisk dialog. Derudover bliver Europa-Parlamentet hørt om følgende emner:

- aftaler om vekselkurserne mellem euroen og valutaer i lande uden for EU
- udpegning af lande, der kan deltage i den fælles valuta (i 1999 og fremover)
- udnævnelse af formanden, næstformanden og de øvrige medlemmer af ECB's direktion
- lovgivning til gennemførelse af proceduren for uforholdsmæssigt store underskud i henhold til stabilitets- og vækstpagten.

Dirk Verbeken / Dražen Rakić
05/2019

